

ABSTRAKTI

Jarmo Saarti & Vesa Suominen

Kahden kulttuurin rajalla: ehdotus dokumentti- ja käyttäjälähtöisen tiedonjärjestämisen yhtenäismalliksi

Yhteystiedot: Jarmo Saarti, Itä-Suomen yliopiston kirjasto, jarmo.saarti@uef.fi; Vesa Suominen, Oulun yliopisto, informaatiotutkimus, vesa.suominen@oulu.fi.

Dokumenttien tiedonjärjestämisessä keskustelua on käyty pitkään teos/tekijälähtöisesti tai käyttäjälähtöisesti (Suominen & Saarti & Tuomi 2009). Tämän ajattelutavan taustalla voidaan nähdä olevan joko karkeasti kokoelmalähtöinen tapa nähdä dokumentit pelkkinä objekteina, jotka tulee säilyttää tai käyttäjän tiedontarpeeseen perustuvat utilitaristinen tapa nähdä dokumentit välineinä jonkin päämäärän toteuttamiseen. Käytännössä tämä on jopa näyttäytynyt ylittämättömänä ristiriitana. Lisäksi sekä topikaalisuuden että relevanssin käsiteanalyysi on tuottanut informaatiotutkimuksessa näkemyksen näiden käsitteiden monimuotoisuudesta ja käyttöyhteysriippuvuudesta (ks. esim. Saracevic 1975 ja Borlund 2003).

Yksipuolisesti käyttäjälähtöistä näkökulmaa tiedonjärjestämiseen ovat kritisoineet mm. Ingwersen (1992) ”kognitiivisen paradigman” käsitteellään sekä Hjørland (2007) käsitteeseen ”bibliografinen paradigma” liittyen. Prosessin luonteeseen kuuluu aina muutos, joka asettaa haasteita tiedon tallennukselle ja niitä toteuttaville tietojärjestelmille. Tämän vuoksi esimerkiksi Saarti (2002) on esittänyt lisäksi (käyttö)kulttuurisen näkökulman mukaan ottamista erityisesti fiktiivisten aineistojen tiedonjärjestämiseen.

Tiedonjärjestämiselle tämä avaa mielenkiintoisia näkökulmia sen vuoksi, että tässä laajassa katsantokannassa jopa fyysisistä dokumenteista tulee merkitystä kantavia ja välittäviä, jolloin niiden sisältö ei palaudu dokumentin sisältöön tai niiden yksittäisiin käyttäjiin vaan sosiaaliseen prosessiin, jossa dokumenttien vastaanottaminen tapahtuu: hyvänä esimerkkinä tästä c-kasettien paluu musiikkien alakulttuureihin viime vuosina. Tieteellisessä julkaisemisessa tämä näyttäytyy esimerkiksi julkaisujen ja julkaisuformaattien arvioinnissa ja arvostuksen määrittelyssä tiedeyhteisössä.

Esityksessämme keskustelemme mahdollisuudesta yhdistää nämä näkemykset viestinnällisellä analyysillä, jossa dokumentit, niiden käyttäjät ja käyttökulttuuri nähdään sosiaalis-historiallisena, merkityksiä luovina, siirtävänä ja ylläpitävänä prosessina. Nämä merkitykset ovat sekä viestintämme välttämättömiä välineitä että osaltaan sellainen laajempi perusta, jonka puitteissa konstituoituvat ne erilaiset käytännöt, joiden puitteissa myös merkityksillä, niihin nojaavalla viestinnällä ja lopulta myös viestityillä tiedoilla ja muilla

kulttuurisilla sisällöillä voi olla jotain välineellistä tai muuta arvoa. Nämä ehdot huomioiden ei tiedonjärjestämisen kaltaisenkaan, itsessään kiistatta välineellisen toiminnan yhteydessä voida välttää merkitysten ja käytäntöjen konstituoituneisuuden tematiikkaa. Tämä asettaa haasteen myös automaattiselle tietojenkäsittelylle dokumenttien sisältöjen tunnistuksessa, koska osa merkityksistä ei palaudu teksteihin vaan siihen kulttuuriseen prosessiin, joissa niitä käytetään.

Esityksessä analysoidaan käsitteellisesti dokumenttien merkityksen muodostumista. Tavoitteena on luoda alustava käsitevälineistö, jonka avulla voidaan tutkia ja kehittää alueeseen liittyviä käsitteellisiä ja käytännöllisiä välineitä. Lähtökohtina ovat mm. genren käsite ja sen soveltaminen dokumenttien tiedonjärjestämisessä (Saarti 1996 ja 1999) sekä disiplinaarin ja referentiaalinen erottelu tiedonjärjestämisen kategorioina (Suominen 2004 ja 2007). Erityisenä tavoitteena on aiheen (subject)-käsitteen analyysi ja sen aukikirjoittaminen moniaspektiseksi, tulkinnalliseksi toiminnaksi.

Lähteet

Borlund, Pia (2003). The concept of relevance in IR. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 54(10):913-925.

Hjorland, Birger (2007) Arguments for 'the bibliographical paradigm'. Some thoughts inspired by the new English edition of the UDC. *Information Research*, Vol. 12 No. 4, October, 2007. <http://informationr.net/ir/12-4/colis/colis06.html>.

Ingwersen, Peter (1992) *Information retrieval interaction*. Taylor Graham, London.

Saarti, Jarmo (2002). The Analysis of the Information Process of Fiction: a Holistic Approach to Information Processing. In: *Challenges in Knowledge Representation and Organization for the 21st Century: Integration of Knowledge across Boundaries: Proceedings of the Seventh International ISKO Conference 10-13 July 2002, Granada, Spain*. Ed. María J. López-Huertas. (Advances in Knowledge Organization, vol. 8.) Würzburg, Ergon. P. 74-79.

Saarti, Jarmo (1996). *Romaanit hukassa? : kertomakirjallisuuden hyllyluokituksen vaikutus kirjastonkäyttöön ja kertomakirjallisuuden lainaukseen*. Helsinki : BTJ Kirjastopalvelu.

Saarti, Jarmo (1999). *Kaunokirjallisuuden sisällönkuvailun aspektit : kirjastoammattilaisten ja kirjastonkäyttäjien tekemien romaanien tiivistelmien ja asiasanoitusten yhdenmukaisuus*. (Acta Universitatis Oulueensis. B, Humaniora, 33.) Oulu : Oulun yliopisto. (Digitaalinen versio: <http://herkules.oulu.fi/isbn9514254767/isbn9514254767.pdf>)

Saracevic, Tefko (1975). Relevance: A Review of and a framework for the thinking on the notion in information science. *Journal of the American Society for Information Science*, 26, (6), 321-343.

Suominen, Vesa (2004) *Grammaattis-luokitussellinen johdatus dokumentaaristen sisältöjen rekonstruktioon ja tuntemukseen: metodologia, metodiikka ja illutstraatio*. Oulu, Oulun yliopisto (Finnish Information Studies ; 22)

Suominen, Vesa (2007) A structural approach to the history of documentary contents: documentation studies for librarianship. In: *A document (re)turn: contributions from a research field in transition*. Roswitha Skare, Niels Winfeld Lund, Andreas Vårheim (eds.). Peter Lang, Frankfurt am Main. S. 243-264

Suominen, Vesa & Saarti, Jarmo & Tuomi, Pirjo (2009). Bibliografinen valvonta: johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin. Helsinki BTJ Kustannus.